

# Nacionalni jeziki v EU: med pravno zavarovano vrednoto in oviro za delovanje enotnega trga

JANJA HOJNIK

*Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, Mladinska ulica 9,  
SI – 2000 Maribor, janja.hojnik@um.si*

---

1.02 Pregledni znanstveni članek – 1.02 Review Article

---

Namen prispevka je prikazati, kako pravo EU, zlasti preko sodne prakse Sodišča EU, rešuje primere konflikta med notnim trgom EU, ki predstavlja temeljno načelo prava EU, in prizadevanji držav članic po ohranitvi različnih jezikov, ki predstavljajo oviro za delovanje enotnega trga. Izpostavljen je zlasti vpliv tržnega prava EU na uporabo jezika pri prodaji blaga (bodisi v smislu oznak na proizvodih na trgovskih policah bodisi pri oglaševanju tega blaga v trgovinah in v medijih). Predstavljena je problematika zahtev po znanju jezika v okviru svobode gibanja delavcev, vključno s problematiko uporabe izvirnega imena v drugih državah članicah EU. Izpostavljena je tudi problematika vpliva skupne valute na jezikovno raznolikost držav članic. Utemeljevanje je podprto z uporabo uveljavljenih metod pravne znanosti.

The purpose of this paper is to demonstrate how EU law, in particular through the case law of the EU Court of Justice, solves cases of conflict between the single market of the EU, which constitutes a fundamental aim of the EU, and the efforts of the Member States to maintain different languages, which constitute an obstacle to the functioning of the single market. The impact of the EU market in particular on the use of language in the sale of goods (either in terms of labels on the products displayed in stores, either in the advertising of the goods in stores and in the media) is pointed out. Moreover, the problem of language in the context of freedom of movement of workers, including the issue of the use of the original name in other EU Member States, is emphasised. Finally, the landmine problem of the common currency impact on the linguistic diversity of the Member States is discussed.

**Ključne besede:** večjezičnost, notranji trg, EU, pretok blaga, državljani EU, osebno ime, evro

**Key words:** multilingualism, internal market, EU, free movement of goods, EU citizens, personal name, euro

---

## 1 Uvod: jezik v konfliktu s pravili enotnega trga

Evropska unija (v nadaljevanju EU) je notranje zelo raznolika – tako kar zadeva gospodarsko razvitost in naravne danosti kot z vidika tradicionalnih kultur in vrednot različnih političnih sistemov. EU je na to raznolikost, ki jo sprejema kot danost, ponosna, pri čemer je pokazatelj geslo evropske integracije – »Združeni v raznolikosti«. To geslo sicer formalno ni del primarnega prava EU, se pa je 15

držav članic s posebno izjavo zavezalo, da bo zanje simbol skupne pripadnosti državljanov EU in njihove povezave z njo.

V tako raznolikem sistemu, kot je današnja EU, je ustreznost enotnih pravil za vse zelo sporna. Ustreznost pravnih pravil je odvisna od življenjskega standarda ljudi na določenem območju, saj bodo prebivalci bogatejših regij na splošno pripravljene plačati več za varstvo zdravja, varnost in okolje kot prebivalci revnejših predelov. Tudi okusi ljudi se od države spreminjajo, kar vpliva na oceno ustreznosti pravnih pravil. Večinski odnos do igranja na srečo ali blaga s seksualno vsebino je npr. odvisen od verskega in kulturnega ozadja prebivalcev določenega območja. Končno so pri oblikovanju pravil pomembni tudi neposredni geografski dejavniki. Tako je pred leti nizozemska vlada pred Sodiščem EU svoj zakon, ki je predpisoval vsebnost vitamina D v margarinah, pojasnjevala z argumentom, da ljudje dobijo vitamin D med drugim od sonca, ki pa na Nizozemskem sije veliko manj kot denimo v južni Evropi, tako da mora zakonodajalec primanjkljaj vitamina D pri Nizozemcih nadomestiti z drugimi viri tega vitamina.<sup>1</sup> To pomeni, da se pozitivne in negativne strani, ki jih določeno pravilo predstavlja za prebivalce določenih regij, spreminjajo od območja do območja; posledično se spreminja optimalna vsebina pravil. Poenotenje pravil pa ni le praktično težavno, ampak je tudi nezaželeno z vidika demokratične legitimnosti, ki se v demokratičnih družbah zahteva od pravnih pravil, saj kulturna raznolikost držav članic in razpoznavno nacionalno občutenje preprečujeta, da bi lahko EU legitimno sprejemala povsem poenotena pravila za raznolike težave držav članic. Čeprav je jezikovni pluralizem velikokrat glavni simbol raznolikosti v EU, je hkrati pogosto obravnavan kot ovira in ne kot spodbuda za politično in ekonomsko povezovanje v EU. Prizadevanja EU za vzpostavitev enotnega trga z enotnimi pravili za pretok blaga, gibanje oseb, storitev in kapitala pogosto trčijo ob pričakovanja držav članic po ohranitvi nacionalnih jezikov.

Prispevek obravnava različne vidike konflikta med načeli enotnega trga EU, ki mu od leta 2004 pripada tudi Slovenija, in prizadevanji držav članic po ohranitvi nacionalnega jezika. Izpostavljen je zlasti vpliv tržnega prava EU na uporabo jezika pri prodaji blaga (bodisi v smislu oznak na proizvodih na trgovskih policah bodisi pri oglaševanju tega blaga v trgovinah in v medijih). Predstavljena je tudi problematika zahtev po znanju jezika v okviru svobode gibanja delavcev, vključno s problematiko uporabe izvirnega imena v drugih državah članicah EU. Končno je kratko izpostavljena problematika vpliva skupne valute na jezikovno raznolikost držav članic. Namen prispevka je prikazati, kako pravo EU, zlasti preko sodne prakse Sodišča EU, rešuje primere konflikta med enotnim trgovom EU, ki predstavlja temeljno načelo prava EU, in prizadevanji držav članic po ohranitvi različnih jezikov, ki predstavljajo oviro za delovanje enotnega trga.

## 2 Metode dela

Utemeljevanje postavljene hipoteze je podprto z uporabo uveljavljenih metod pravne znanosti. Upoštevač naravo predmeta raziskovanja je temeljnega pomena

---

<sup>1</sup> Zadeva C-273/94, Komisija proti Nizozemski, ECLI EU C 1996: 31.

metoda abstrakcije, s katero od množice dejstev in pravnih pravil eliminiram vse tisto, kar za cilje raziskovanja ni relevantno. Kot metoda raziskovanja prevladuje vsebinska analiza različnih pravnih virov s sistematično klasifikacijo relevantnih problemov. Pri nekaterih institutih je v manjšem obsegu opravljen pregled njihovega zgodovinskega razvoja, saj je iz tega mogoče izluščiti razloge za njihov obstoj in vsebino. Upoštevajoč dejstvo, da je predmet raziskovanja pravo EU, je posebej pomembna teleološka razlaga. V pravni teoriji se sicer zahteva, da ima teleološka metoda zgolj postransko vlogo, saj zaradi svoje narave omogoča prevzem zakonodajne funkcije s strani sodstva. Kljub temu pa je zelo pomembna, saj pomaga odpravljati pravne praznine in nejasnosti ter je v pravu EU odigrala posebno funkcijo, tako da jo morajo tudi nacionalna sodišča pri uporabi pravil EU upoštevati. Posledično mora predmetni prispevek uporabljati teleološko razlago, ko je to potrebno za ustreznost in pravilnost rezultatov raziskovanja.

### 3 Splošna načela notranjega trga EU

#### 3.1 Štiri svoboščine notranjega trga – razmejitve

V letih po koncu druge svetovne vojne so bili obeti ekonomske in politične svobode v Evropi slabi. Številni obveščeni analitiki so videli evropsko prihodnost v socializmu in v visoki stopnji državnega nadzora nad gospodarstvom ter v zmanjšanem obsegu individualne svobode ljudi in gospodarske konkurence (prim. Gerber 1994: 25; Cecchini 1988: 4).

Zahodna Evropa je to 'naravno' usmeritev v naslednjih dveh desetletjih radikalno spremenila. Do sredine 60. let je namreč tržno gospodarstvo ponovno pridobilo osrednje mesto, konkurenca pa je pridobila ugled in podporo, ki jo je izgubila pred desetletji (Gormley 1997: 107).

Glavni cilj Pogodbe o Evropski gospodarski skupnosti iz leta 1957 je bil vzpostaviti ekonomsko integracijo držav članic Evropske gospodarske skupnosti. Ustanovitelji Skupnosti, ki so kot konkretno obliko ekonomske integracije izbrali skupni trg, so bili bolj ambiciozni kot ustanovitelji mnogih drugih ekonomskih integracij. Skupni trg predstavlja temeljni steber celotne ideje evropskega združevanja. Carinsko unijo nadgrajuje tako, da vzpostavlja svobodni pretok drugih proizvodnih faktorjev (Barnard 2014: 10). Gre za trg, na katerem se osnovni ekonomski faktorji – tj. blago, delavci, storitve in kapital – prosto pretakajo (danes 26. člen Pogodbe o delovanju EU – PDEU) (za več glej Weatherill 2017).

Sodišče EU je te štiri razsežnosti skupnega trga začelo imenovati »svoboščine« (angl. freedoms). Pogodba o delovanju EU (odslej PDEU) vzpostavlja carinsko unijo med državami članicami: carine in dajatve z enakim učinkom so med državami članicami prepovedane, poleg tega pa je vzpostavljena tudi skupna zunanja carinska tarifa (28.–30. člen PDEU). Določila o carinski uniji dopolnjuje prepoved diskriminatorne notranje obdavčitve (110. člen PDEU). PDEU zagotavlja prost pretok dejavnikov proizvodnje: prepoveduje količinske omejitve in ukrepe z enakim učinkom na pretok blaga (34.–36. člen PDEU), zagotavlja prosto gibanje delavcev (45.–48. člen PDEU) ter svobodno ustanavljanje in opravljanje storitev (49.–61. člen PDEU). Prostega pretoka kapitala so se ustanovitelji lotili drugače. Določila PDEU

s tega področja (danes 63.–67. člen PDEU) so bila uvedena šele z Maastrichtsko pogodbo leta 1992, prvotna določila Rimske pogodbe glede pretoka kapitala pa so bila znatno manj odločna kot tista glede pretoka blaga, delavcev in storitev. Države so bile zavezane postopno odpraviti ovire pretoku kapitala, vendar zgolj v obsegu, ki je nujen za nemoteno delovanje skupnega trga. Določila PDEU glede prostega pretoka dopolnjujejo določila, ki zagotavljajo svobodno konkurenco (101.–102. člen PDEU) in omejujejo državne pomoči (106.–108. člen PDEU).

### 3.2 Prost pretok blaga

Sodišče EU je pojasnilo, da veljajo za blago, ki je deležno prostega pretoka, vsi proizvodi, ki imajo denarno vrednost in so lahko predmet trgovinske menjave.<sup>2</sup> Za blago v skladu s sodno prakso štejejo tudi odpadki, kovanci, ki niso plačilno sredstvo, elektrika ipd. (Hojnik 2010: 36). Prostega pretoka je deležno ne le blago, proizvedeno v EU, ampak tudi blago iz tretjih držav, pod pogojem, da je izpolnilo vse uvozne formalnosti in predpisane carine (29. člen PDEU).

Za zagotovitev prostega pretoka blaga je bilo treba odstraniti vrsto ovir, ki jih običajno delimo v tri skupine: carine in dajatve s carinam enakim učinkom; količinske omejitve in vsi ukrepi z enakim učinkom; in diskriminatorno obravnavanje uvoženega blaga pri notranji obdavčitvi.

### 3.3 Svobodno gibanje oseb

Primarno so osebe, ki jim je zagotovljeno svobodno gibanje na ozemlju EU, ekonomsko aktivne – delavci in samozaposleni. Kdo je delavec, je v sodni praksi pojasnilo Sodišče EU, v t. i. tristopenjskem testu iz zadeve Lawrie-Blum:<sup>3</sup> opravljati mora storitev, ki ji je mogoče pripisati neko ekonomsko vrednost; delati mora pod nadzorstvom druge osebe (delodajalca); za to dobi plačilo.

Poleg ekonomskega pogleda na delavca je bila hitro priznana tudi socialna komponenta (*»ljudje namreč niso banane«*), tako da je delavcem priznana pravica do enakega obravnavanja v državah članicah gostiteljicah tudi, kar zadeva njihovo družinsko življenje – njihovi družinski člani (otroci, zakonec idr. vzdrževani člani) jih smejo spremljati in so deležni določenih socialnih pravic (zlasti do izobraževanja).

Poleg ekonomske neaktivnih oseb, ki jim je priznana pravica do gibanja znotraj EU (ne glede na obstoj državljanstva EU), saj svoje pravice črpajo iz pravic delavca (državljana EU), je razvoj EU od ekonomske k politični integraciji priznal svobodo gibanja tudi drugim ekonomsko neaktivnim osebam (študentom, turistom, bogatašem, upokojevcem itd.), ki imajo pravico do gibanja na osnovi člena 21 PDEU, ki priznava evropsko državljanstvo. Ta pravica je omejena z določenimi pogoji, zlasti z zadostnimi finančnimi sredstvi in zdravstvenim zavarovanjem, tako da ne obremenjujejo socialne blagajne drugih držav članic (svobodnega gibanja revežev, kot ga poznajo v ZDA, v EU ni), čeprav so bile v sodni praksi priznane določene

<sup>2</sup> Zadeva 7/68, *Komisija proti Italiji*, ECLI EU C 1968: 51.

<sup>3</sup> Zadeva 66/85, *Lawrie-Blum*, ECLI EU C 1986: 284.

izjeme (predvsem za študente), izhajajoč iz načela solidarnosti med državami članicami, kar zadeva njihove državljanke.<sup>4</sup>

### 3.4 Prost pretok storitev in ustanovitev sedeža

PDEU v 57. členu kot storitve našteva dejavnosti industrijske ali trgovinske narave, dejavnosti obrtnikov in svobodnih poklicev. Določilo se široko razlaga, tako da pod ta pojem sodijo tudi zdravstvene storitve in igre na srečo. Za uporabo določil PDEU glede pretoka storitev je potreben obstoj čezmejnega elementa pri ponujanju storitev in njihova ekonomska narava. Določene storitve iz svojega obsega izključuje Direktiva o storitvah na notranjem trgu 2006/123/ES,<sup>5</sup> vendar pravila glede teh ne smejo nasprotovati načelom iz PDEU.

Težave v praksi je predstavljalo vprašanje razmejitve med pretokom storitev in ustanovitvijo sedeža, ki se presoja od primera do primera, bistveno pa je vprašanje integracije subjekta v gospodarstvo države gostiteljice – če je ta integracija prisotna, govorimo o ustanovitvi sedeža (ne glede na pravno ustanovitev), če se storitve opravljajo zgolj na začasni ali občasni osnovi, brez cilja integracije, pa gre za pretok storitev. Praktična razlika med njima se pokaže v tem, da so subjekti, ki opravljajo (začasne) storitve, v pretežni meri še zmeraj podrejeni pravnemu redu domače države, medtem ko v primeru ustanovitve na prvo mesto stopi pravni red države gostiteljice (denimo kar zadeva poklicne kvalifikacije, delovna dovoljenja, registracije v imenik, plačila članarin zbornicam ipd.; prim. Hojnik 2006: 191–210). V tem pogledu so vsaj načeloma izenačene pravice fizičnih in pravnih oseb (54. člen PDEU), pri čemer je ustanovitev lahko primarna ali pa sekundarna (hčerinske družbe, podružnice ali zastopstva).

### 3.5 Prost pretok kapitala

Četrta svoboščina, tudi z vidika časovne uveljavitve, se nanaša na denar. Iz Priloge I Direktive 88/361/EGS so razvidne temeljne oblike pretoka kapitala, ki zajema neposredne naložbe, naložbe v nepremičnine, operacije z vrednostnimi papirji, s katerimi se trguje na trgu, operacije z enotami investicijskih skladov, finančna posojila in kredite, poročstva, zastavne pravice, osebne pretoke kapitala, fizični uvoz in izvoz finančnih sredstev itd. V tem smislu je potencialni obseg prostega pretoka kapitala zelo širok.

Posebnost te svoboščine je, da PDEU ne razglša prostega pretoka kapitala zgolj med državami članicami, ampak enostransko tudi navzven do tretjih držav. Presenetljivost tega dejstva zmanjša določba 64. člena PDEU, ki pojasnjuje, da gre v razmerju do tretjih držav za *stand-still* klavzulo – po 31. 12. 1993 so prepovedane nove ovire pretoku kapitala. Sicer pa je Sodišče EU pojasnilo, da čeprav je načelo prostega pretoka kapitala med državami članicami ter med njimi in tretjimi

---

<sup>4</sup> Zadeva C-184/99, Grzelczyk, ECLI EU C 2001: 458.

<sup>5</sup> Uradni list EU, L 376, 27. 12. 2006: 36–68.

državami zapisano v enem stavku, gre za načeli z ločeno logiko in različno razlago dopustnih izjem.<sup>6</sup>

### 3.6 Prepoved diskriminacije in omejitev dostopa na trg

Vsem štirim svoboščinam je skupna prepoved diskriminacije (Davies 2003: 23). Tako so prepovedani ukrepi (držav članic in pri osebnih svoboščinah tudi zasebnih subjektov), ki formalno (neposredno) razlikujejo med domačim in uvoženim blagom, domačimi delavci in delavci iz drugih držav članic, med izvajalci storitev, in pravila, ki diskriminirajo pri pretoku kapitala (denimo dovoljujejo nakup nepremičnin zgolj domačim državljanom). Prepovedana so tudi pravila, ki zgolj materialno (posredno) diskriminirajo, kar pomeni, da samo pravilo ne ustvarja dveh skupin subjektov in blaga (domačega in uvoženega), pravilo se uporablja za vse, vendar ustvarja večje breme za uvoznike, delavce in izvajalce storitev iz drugih držav članic.

*Primer: nacionalno pravilo zahteva, da se maslo prodaja v obliki kocke; čeprav pravilo velja za vse maslo, ki se prodaja v tej državi, bodisi domače ali uvoženo, mora uvoženo maslo spoštovati že določena pravila v domači državi, tako da spreminjanje oblike masla od države do države za proizvajalca pomeni dodatne stroške in s tem odsotnost zares enotnega trga.*

Sodobna sodna praksa zagovarja stališče, da za prepoved določenega pravila ni več treba dokazati diskriminacije (slabšega položaja ene kategorije subjektov v primerjavi z drugo kategorijo), ampak zadostuje že dokaz omejitve dostopa na trg.<sup>7</sup>

### 3.7 Opravičila za omejujoča pravila

Čeprav so nacionalna pravila omejujoča za notranji trg, interesi enotnega trga ne morejo vedno avtomatično nadvladati interesov, ki jih zasledujejo nacionalni ukrepi. Zato so določene omejitve lahko upravičene. Pri tem razlikujemo dovoljene omejitve na osnovi PDEU, ki so namenjene upravičenju (formalno ali neposredno) diskriminatornih ukrepov in so si jih države članice pridržale že ob prvotnem oblikovanju Pogodbe o ES, ko pa je Sodišče EU prepovedalo tudi odpravo nacionalnih ukrepov, ki niso bili neposredno diskriminatorni, je hkrati samo prevzelo vlogo razsojevalca njihove upravičenosti (Craig, de Burca 2003: 626–634, 825–840).

PDEU vsebuje določila, ki državam članicam (in zasebnim subjektom) dopuščajo omejevanje štirih svoboščin z namenom, da bi dosegle določene pomembne cilje. Razlogi, ki dopuščajo omejevanje uvoza, izvoza ali tranzita blaga, so v 36. členu PDEU taksativno naštet, tako da lahko države članice v primeru, da ne obstaja enotna zakonodaja EU na določenem področju, omejijo pretok blaga, če to zahtevajo razlogi javne morale, javnega reda in javne varnosti; varovanja zdravja in življenja ljudi, živali in rastlin; varovanja nacionalnih zakladov, ki imajo umetniško, zgodovinsko ali arheološko vrednost; in varovanja intelektualne lastnine. Po vzoru 36. člena PDEU tudi za druge svoboščine predvideva primerljive omejitve. Tako

<sup>6</sup> Zadeva C-101/05, Skatteverket v A, ECLI EU C 2007: 804.

<sup>7</sup> Zadeva C-415/93, Bosman, ECLI EU C 1995: 463. Več o tem v Hojnik, Knez 2015.

so v 45. členu PDEU v povezavi s pravico do prostega gibanja delavcev predvidene omejitve, »utemeljene z javnim redom, javno varnostjo in javnim zdravjem«, svoboda pa se ne uporablja tudi pri zaposlovanju v javnih službah. Nadalje PDEU določa enake omejitve tako za prosto ustanovitev sedeža kot za prosto opravljanje storitev, do katerih lahko, podobno kot pri gibanju delavcev, pride samo v dveh primerih, tj. ko gre za (i) izvajanje javne oblasti in (ii) za razloge javnega reda, javne varnosti in javnega zdravja. V primerjavi s pretokom blaga so torej opravičila na temelju PDEU pri osebnih svoboščinah bolj omejena in bolj neposredno povezana z izvrševanjem nacionalne suverenosti, saj zadevajo temeljna področja nacionalnih pristojnosti. Končno 65. člen PDEU določa, da se prepoved omejevanja pretoka kapitala ne nanaša na davčne ukrepe v kontekstu prostega pretoka kapitala; izvajanje nadzora nad finančnimi institucijami; ukrepe za statistično spremljanje kapitalskih tokov; ukrepe za zagotavljanje javnega reda in politike; ter izjeme iz naslova svobode ustanavljanja.

Kljub določilom PDEU je bilo največ izjem prostemu pretoku odobrenih na osnovi presoje Sodišča EU, ki je pri argumentih držav članic v prid omejitvam enotnega notranjega trga zasledovalo obstoj »pomembnih ciljev javnega interesa«. Gre za metodo t. i. objektivnih upravičenj, po kateri je po določenih kriterijih nekatere omejujoče ukrepe mogoče upravičiti in tako zakonito omejujejo prost pretok. To metodo upravičevanja ukrepov, ki delijo notranji trg, je Sodišče EU najprej zavzelo na področju pretoka blaga, kjer je v zadevi *Cassis de Dijon*<sup>8</sup> kot potencialno opravičilo za ukrepe, ki neposredno ne diskriminirajo, priznalo ukrepe na področjih, kot so varovanje javnega zdravja, učinkovitost davčnega nadzora in varstvo potrošnikov. Logiki iz te zadeve je Sodišče EU sledilo tudi na področju ostalih svoboščin. Za razliko od izjem po PDEU tukaj ne gre za izčrpno navedbo področij, ampak so bili pozneje v sodni praksi priznani še drugi legitimni razlogi upravičenj. Nekateri opravičljivi cilji so bolj splošne narave, drugi pa precej specifični; gre za odprto kategorijo opravičil različne narave, katerih namen je odsevati socialno, moralno in kulturno raznolikost med državami članicami. Posledično se je na področju svoboščin notranjega trga uveljavilo celovito pravilo utemeljenosti (angl. *rule of reason*). Za vse te izjeme pa velja, da lahko upravičijo omejitve temeljnih ekonomskih svoboščin zgolj, če so primerne za doseg zastavljenega cilja in sorazmerne, tj. da pretirano ne omejujejo svoboščin v primerjavi s pomembnostjo drugega zasledovanega cilja.<sup>9</sup>

V nadaljevanju je prikazano, kako pravo EU rešuje situacije, ko zahteve držav članic s področja regulacije jezika ovirajo enoten notranji trg. Ali Slovenija lahko omeji oglase ob proizvodih v pohištveni trgovini, ki so zapisani v nemškem jeziku? Ali lahko omeji oglaševanje avtomobilov z izvornim (nemškim) sloganom (denimo: VW – das Auto)?

<sup>8</sup> Zadeva 120/78, *Cassis de Dijon*, ECLI EU C 1979: 42.

<sup>9</sup> Zadeva C-55/94, *Gebhard*, ECLI EU C 1995: 411.

#### 4 Jezik in prost pretok blaga

Najpomembnejšo nacionalno tradicijo držav članic EU v zvezi s proizvodi predstavlja jezik, v katerem so navedene oznake na proizvodih. Če trgujemo po vsej EU, je glede na številne jezike označevanje proizvodov zelo zahteven posel. Posledično je bila sprejeta posebna direktiva,<sup>10</sup> ki določa, da smejo države članice prepovedati prodajo proizvodov, če zahtevani podatki na embalaži niso navedeni v »*jeziku, ki je lahko razumljiv potrošniku*«. Nekatero državo so to določilo razumele v smislu, da morajo biti podatki navedeni v uradnem jeziku. Tako je Belgija zapovedala oznako na blagu v jeziku regije, v kateri se blago prodaja.<sup>11</sup> Belgijci imajo bogato zgodovino jezikovnih sporov in sodobnost z več uradnimi jeziki, tako da so proizvajalci morali navajati oznake v treh jezikih, če so želeli svoje blago prodajati v Belgiji. Sodišče EU razlage belgijske vlade ni sprejelo, ampak je dovolilo, da se zahteva zgolj uporaba razumljivega jezika. Sodba v tem primeru je bila ostro kritizirana, ne zgolj zaradi varstva potrošnikov, ampak predvsem z vidika ohranjanja jezikov.

V zadevi *Fietje*<sup>12</sup> so bila sporna nizozemska pravila glede označevanja likerjev. Odredba o likerjih je določala, da morajo biti alkoholne pijače z več kot petnajstimi odstotki alkohola in določenimi (sladkimi) sestavinami označene z določenimi izrazi v nizozemščini. Proizvajalci so glede na odredbo imeli štiri možnosti: *likeur*, *verloflikeur*, *tussenlikeur* in *likorette*. Pri tem ni šlo zgolj za označevanje likerjev, ampak za tradicionalno nizozemsko prakso pridržanja določenih imen določenim proizvodom. Nemški uvoznik pijače *Berentzen Apfel* teh pravil ni spoštoval in je želel uporabiti ime *Apfelkorn*. Nizozemska vlada je menila, da navedba štirih tradicionalnih imen ne nasprotuje pravilom o prostem pretoku blaga in to upravičevala z varstvom potrošnikov, vendar Sodišče EU tega ni sprejelo ter menilo, da bosta označba '*Apfelkorn*' in dopis '*25 %*' zadostovala interesom zaščite potrošnikov. Pri tem je posebno težavo nizozemski vladi predstavljalo dejstvo, da so bila pravila odredbe že zastarela in se leta 1980, ko je primer prišel pred Sodišče EU, tri od navedenih štirih poimenovanj niso več uporabljala, tako da je Evropska komisija uspešno trdila, da besed *verloflikeur*, *tussenlikeur* in *likorette* ni mogoče najti v nizozemskem slovarju.

Podobno vprašanje je obravnavala zadeva *Smanor*,<sup>13</sup> v kateri je Francija ime *yaourt* (jogurt) pridržala za sveže fermentirano mleko, medtem ko se za zamrznjene izdelke to ime ne bi smelo uporabljati, ampak le izraz *lait fermenté surgelé* (tj. zamrznjeno fermentirano mleko). Sodišče EU je takšno pridržanje izraza *yaourt* prepovedalo, če značilnosti zamrznjenega proizvoda niso bistveno drugačne od svežega proizvoda in pod pogojem, da je datum uporabe jasno označen.

V okviru jezika in prostega pretoka blaga velja omeniti še primer glede skladnosti tradicionalnih italijanskih pravil o testeninah s pravom EU. V Italiji so za pripravo testenin tradicionalno uporabljali trdo pšenico (t. i. *grano duro*). Italijanski

<sup>10</sup> Direktiva 79/112 o približanju zakonodaje držav članic glede označevanja, predstavitve in oglaševanja sestavin hrane za prodajo potrošnikom, UL EGS L 33, 8. 2. 1979: 1–14.

<sup>11</sup> Zadeva C-369/89, Piagème proti Peeters, ECLI EU C 1991: 256.

<sup>12</sup> Zadeva 27/80, ECLI EU C 1980: 293.

<sup>13</sup> Zadeva 298/87, ECLI EU C 1988: 415.

zakon št. 580 je prepovedoval prodajo testenin iz pšenice druge vrste. S podporo generalnega pravobranilca Mancinija je italijanska vlada prepoved utemeljevala, da je zahteva nujna za zagotovitev, da bodo italijanski potrošniki še naprej kupovali in uživali visokokakovostne testenine (testenine iz trde pšenice naj se po kuhanju ne bi sprijemale). Generalni pravobranilec je svoje stališče pojasnil s tem, da tisti, ki ne poznajo Italije in italijanskega jezika, mislijo, da izrazi *pasta*, *tipi di pasta* in *paste* pomenijo enako, čeprav temu ni tako. Sklicujoč se na enega od italijanskih enciklopedičnih slovarjev je poudaril, da imata *pasta* v ednini in v množini (*paste*) različni pomen, pri tem pa po njegovem mnenju samo Italijani poznajo pravičen pomen besed *spaghetti*, *vermicelli*, *bucatini*, *maccheroni*, *rigatoni*, *fusilli*, *penne*, *linguine*, *orecchiette*, *malloreddus* itd. Posledično je na osnovi obsežno predstavljenega pomena testenin za Italijane Sodišču EU predlagal potrditev pravila o uporabi trde pšenice. Sodišče EU argumenta ni sprejelo. Pravilo je označilo za (neupravičljiv) ukrep z enakim učinkom, kot ga imajo količinske omejitve, ki so s pravom EU prepovedane. Italijanski trg se je moral posledično odpreti za testenine iz različnih vrst moke.<sup>14</sup>

## 5 Jezik in prosto gibanje oseb v EU

Zelo bogata je sodna praksa Sodišča EU, ki razrešuje konflikte med jezikovno ureditvijo držav članic in načelom svobodnega gibanja oseb v EU.

Pri zadevi *Piagème*, v kateri je Sodišče EU odločilo, da označevanje v razumljivem jeziku nujno ne pomeni uradnega jezika, je bila poudarjena občutljivost jezikovnih vprašanj. Zadeva je namreč pokazala na ogroženost jezikov manjših skupnosti. Drugače od tega primera, kjer je šlo za označevanje izdelkov, se je razpletla zadeva *Groener*.<sup>15</sup>

Irska je za ohranitev lastnega jezika sprejela poseben program, ki je med drugim zahteval, da vsi delavci, ki delajo v prosveti, znajo irsko. Groenerjeva, nizozemska državljanka, je prerekala pogoj znanja jezika kot neskladen z današnjim členom 45 PDEU, ki zagotavlja prosto gibanje delavcev, in 3. členom Uredbe 1612/68 o prostem gibanju delavcev v Skupnosti,<sup>16</sup> ki določa, da je jezik lahko pogoj le v primeru, ko to zahteva narava delovnega mesta. Ker je šlo za delovno mesto učiteljice likovne vzgoje, je Groenerjeva menila, da pogoj znanja irskega jezika ni potreben, saj na Irskem vsi razumejo angleško. Sodišče EU je upoštevalo celotno jezikovno situacijo na Irskem in odločilo, da je stalno delovno mesto učitelja v javni izobraževalni instituciji takšne narave, da opravičuje zahtevo po znanju jezika pod pogojem, da je ta zahteva naložena kot del politike pospeševanja znanja nacionalnega jezika, ki je hkrati prvi uradni jezik, in pod pogojem, da se ta zahteva uporablja na sorazmeren in nediskriminatoren način.

Iz tega torej izhaja, da se kulturna politika s tako pomembnimi učinki na svobodo gibanja, kot jo je imela irska jezikovna politika, lahko izvršuje, vendar očitno zgolj v razmerah prepričljivega pravnega okvira. Kljub temu da se je primer

<sup>14</sup> Glej zadevo 90/86, Zoni, ECLI EU C 1988: 403.

<sup>15</sup> Zadeva C-379/87, ECLI EU C 1989: 599.

<sup>16</sup> Ur. l. EGS L 257, 19. 10. 1968: 2–12.

iztekel ugodno za irsko jezikovno politiko, naloženi pogoji kažejo na relativen pomen parole EU o tem, da so jeziki EU sicer njeno osrednje bogastvo, vendar vpeti v okvire ekonomske svobode.

## 6 Priznavanje osebnih imen državljanov EU

Problematika jezikovne raznolikosti je bila pereča tudi v okviru vprašanja osebnih imen. Ob gibanju med državami članicami slednje osebam niso dosledno priznavale njihovih imen in priimkov, ampak so pri tem sledile nacionalnim pravilom o osebnih imenih ter omejitvam nacionalnih abeced.

Ena prvih zadev na tem področju je bila zadeva *Konstantinidis*,<sup>17</sup> ki se je nanašala na grškega državljanja, ki je bival v Nemčiji in tam delal kot samozaposleni maser in hidroterapevt. Leta 1983, ko se je poročil, so v registru porok nemške oblasti njegovo ime zapisale kot »*Christos Konstadinidis*«. Nekaj let kasneje je zahteval popravek priimka v »*Konstantinidis*«, saj to bolj ustreza njegovemu imenu v grščini, tako pa je imel priimek zapisan tudi v grškem potnem listu. Po njegovi pritožbi so nemške oblasti naredile poizvedbo v registru rojstev in na osnovi Konvencije o imenih in priimkih v registrih civilnega statusa njegovo ime in priimek iz grščine prevedle v »*Hrístos Kónstantinidés*«. Tožnik je ponovno ugovarjal. Pristojno sodišče v Tuebingenu je Sodišče EU vprašalo, ali neposredni fonetični zapis osebnega imena, ki se razlikuje od izgovarjave, krši tožnikove pravice iz prava EU, zlasti svobodo ustanavljanja (upoštevajoč, da je tožnik bival v drugi državi članici zaradi opravljanja samostojne ekonomske dejavnosti). Sodišče EU je pri odločanju izhajalo iz svobode ustanavljanja kot ene od temeljnih načel enotnega trga, ki zahteva odpravo vsake diskriminacije na temelju državljanstva. Pri tem je poudarilo, da je način prepisa grškega imena v latinico v pristojnosti držav članic, ki pa morajo to pristojnost izvajati tako, da državljanom drugih držav članic na svojem ozemlju ne omejujejo svobode ustanavljanja. V smislu, da bi jim povzročale posebne neugodnosti, zlasti če bi jih zaradi tega potencialne stranke lahko zamenjale z drugo osebo.

Na svobodo ustanavljanja so se sklicevale tudi stranke v zadevi *Garcia Avello*.<sup>18</sup> Gospod Garcia Avello, španski državljan, in gospa Weber, belgijska državljanica, sta prebivala v Belgiji, kjer sta se leta 1986 poročila. Oba otroka, Esmeralda in Diego, ki sta se rodila v njuni zakonski zvezi, sta imela dvojno državljanstvo, belgijsko in špansko. Matičar je skladno z belgijskim pravom v rojstni list otrok kot njun priimek vpisal priimek očeta, torej Garcia Avello, vendar sta njuna starša predlagala spremembo priimka otrok v Garcia Weber z obrazložitvijo, da je v skladu z ustaljeno prakso v španskem pravu priimek otrok poročenega para sestavljen iz prvega priimka očeta, ki mu sledi priimek matere, kar je belgijski minister za pravosodje zavrnil.

Sodišče EU v obravnavani zadevi v prvi fazi presoje ni našlo diskriminacije. Pojasnilo je, da ni sporno, da so osebe, ki imajo poleg belgijskega še državljanstvo druge države članice, načeloma obravnavane enako kot osebe s samo belgijskim

<sup>17</sup> Zadeva C-168/91, ECLI EU C 1993: 115.

<sup>18</sup> Zadeva C-148/02, ECLI EU C 2003: 539.

državljanstvom, saj v Belgiji osebe s samo belgijskim državljanstvom štejejo izključno za Belgijce. Pravica do spremembe priimka se podobno kot belgijskim državljanom običajno zavrne tudi španskim državljanom, ki imajo tudi belgijsko državljanstvo, in sicer zato, ker v Belgiji otroci prevzamejo priimek očeta. Vendar pa je nato ugotovilo, da imajo belgijski državljani, ki imajo tudi špansko državljanstvo, v nasprotju z osebami, ki imajo samo belgijsko državljanstvo, glede na zadevna različna pravna sistema različne priimke. Pri tem po oceni Sodišča EU ni sporno, da lahko tak položaj različnih priimkov zadevnim osebam povzroči resne poklicne in zasebne težave, med drugim težave pri tem, da lahko v državi članici, katere državljani so, uživajo pravne učinke aktov ali dokumentov, izdanih pod priimkom, priznanim v drugi državi članici, katere državljani so. Sodišče je zaključilo, da je praksa belgijskega upravnega organa kršila pravo EU, ker je z zavrnitvijo predloga za spremembo priimka otrokom onemogočila, da imajo priimek, do kakršnega so upravičeni v skladu s pravom in tradicijo druge države članice, državljanstvo katere imajo poleg belgijskega državljanstva.<sup>19</sup>

Manj razumevanja za jezikovno raznolikost pa je Sodišče EU pokazalo v novejši zadevi *Runevič-Vardyn*,<sup>20</sup> v kateri je odločilo, da pravo EU ne nasprotuje zavrnitvi spremembe imen in priimkov iz listin o osebnem stanju, če ta zavrnitev zadevnim osebam ne povzroči resnih neprijetnosti. Malgožata Runevič-Vardyn, rojena leta 1977 v Vilni, je litovska državljanka. Je pripadnica poljske manjšine v Litvi. Starši so ji dali poljsko ime *Małgorzata* in očetov priimek *Runiewicz*. Njen rojstni list iz leta 1977 je bil sestavljen v cirilici in šele iz rojstnega lista, izdanega leta 2003, je bilo razvidno, da sta bila ime in priimek vpisana po litovsko, in sicer *Malgožata Runevič*. Enako ime in enak priimek sta navedena tudi v njenem litovskem potnem listu, ki ji je bil izdan leta 2002. Potem ko je nekaj časa prebivala in delala na Poljskem, se je leta 2007 v Vilni poročila s poljskim državljanom Łukaszom Pawełom Wardynom. Na poročnem listu, ki ga je izdal referat za osebna stanja mesta Vilna, je *Łukasz Paweł Wardyn* zapisano v obliki *Lukasz Paweł Wardyn* – uporabljena so bila litovska pravila zapisovanja brez diakritičnih sprememb. Ime njegove žene je zapisano v obliki *Malgožata Runevič-Vardyn*, kar pomeni, da so bile uporabljene le litovske črke, med katerimi ni niti črke *W* niti diakritičnih znakov, in to tudi glede priimka njenega moža, ki je dodan njenemu. Malgožata Runevič-Vardyn je leta 2007 pri referatu za osebna stanja mesta Vilna vložila zahtevo, naj se na njenem rojstnem listu ime in priimek, kot sta zapisana v rojstnem listu, spremenita v *Małgorzata Runiewicz* ter naj se njeno ime in priimek, kot sta zapisana na poročnem listu, spremenita v *Małgorzata Runiewicz Wardyn*. Ker je bila ta zahteva zavrnjena, sta zakonca vložila tožbo na sodišču v Litvi, ki je Sodišču EU predložilo vprašanje, ali pravo EU nasprotuje nacionalnemu predpisu države članice, ki določa, da se imena in priimki fizičnih oseb v listinah o osebnem stanju te države zapišejo v obliki, ki je v skladu s pravili zapisovanja uradnega nacionalnega jezika.

Sodišče EU je poudarilo, da čeprav so glede na sedanje stanje prava EU pravila, ki urejajo zapis imena in priimka osebe v listinah o osebnem stanju, v pristojnosti držav članic, morajo države članice pri izvrševanju te pristojnosti kljub temu

<sup>19</sup> Glej tudi zadevo C-353/06, Grunkin in Paul, ECLI EU C 2008: 559.

<sup>20</sup> Zadeva C-391/09, ECLI EU C 2016: 630. Več o tem v Dovalil 2015: 360.

spoštovati pravo EU in določbe Pogodbe, ki se nanašajo na pravico do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic, ki je priznana vsem državljanom EU. Sodišče je navedlo, da sta ime in priimek osebe elementa, ki sta sestavna dela njene identitete in njenega zasebnega življenja, katerega varstvo zagotavljata Listina Evropske unije o temeljnih pravicah in Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Kljub temu pa je menilo, da če se državljan EU preseli v drugo državo članico in se nato tam poroči z državljanom te druge države članice, potem to, da njegovega imena in priimka, ki ju je imel pred poroko, ni mogoče spremeniti in ga je mogoče v listine o osebnem stanju izvirne države članice zapisati le s črkami jezika te države, ne pomeni, da gre za manj ugodno obravnavanje od obravnavanja, ki ga je bil deležen, preden je uresničeval pravico do prostega gibanja oseb. Zato neobstoj take pravice državljana EU po oceni Sodišča ne odvrta od tega, da bi uresničeval pravico do gibanja, ki je podeljena s pravom EU, in v tem smislu ne pomeni omejitve.

V zvezi z zahtevo zakoncev, naj se v litovskem poročnem listu priimek Ł. Wardyna, ki je dodan deklinškemu priimku njegove žene, spremeni (in sicer v Wardyn namesto Vardyn), Sodišče ni izključilo možnosti, da bi zavrnitev take spremembe zadevnima osebama lahko povzročila resne neprijetnosti. Vendar lahko po njegovi oceni taka zavrnitev pomeni omejitev svoboščin, priznanih s pravom EU, le, če zadevnim osebam povzroči »resne neprijetnosti« na upravni, poslovni in zasebni ravni. Presojo o tem, ali lahko zavrnitev spremembe priimka, ki je skupen obema zakoncema, povzroči resne neprijetnosti na upravni, poslovni in zasebni ravni, je Sodišče EU prepustilo nacionalnemu sodišču. Naloga nacionalnega sodišča je, da odloči, ali je v teh okoliščinah ob zavrnitvi spoštovano pravično ravnotežje med obstoječimi interesi, to je pravico zakoncev do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja, in upravičenjem zadevne države članice do varstva njenega uradnega nacionalnega jezika in njenih izročil. Sodišče je menilo, da bi se v obravnavanem primeru zavrnitev zahtev za spremembo, ki sta ju vložila zakonca, lahko štela za nesorazmeren ukrep, zato ker je referat za osebna stanja mesta Vilna ta priimek glede Ł. Wardyna v istem poročnem listu zapisal po poljskih pravilih zapisovanja.

V zvezi z zahtevo Ł. Wardyna, naj se njegovi imeni v litovskem poročnem listu zapišeta v obliki, ki je v skladu s poljskimi pravili zapisovanja, in sicer *Lukasz Pawel* (in ne *Lukasz Pawel*), je Sodišče EU ugotovilo, da je razlika med litovskim in poljskim zapisom v tem, da so opuščeni diakritični znaki, ki se v litovskem jeziku ne uporabljajo. Sodišče EU je navedlo, da se diakritični znaki v številnih dejanjih vsakdanjega življenja pogosto opuščajo iz tehničnih razlogov (zlasti v zvezi z objektivnimi omejitvami nekaterih informacijskih sistemov). Poleg tega je za osebo, ki ne zna tujega jezika, pomen diakritičnih znakov pogosto neznanka. Torej je malo verjetno, da bi opustitev takih znakov sama po sebi zadevni osebi povzročila dejanske in resne neprijetnosti, na podlagi katerih bi nastali dvomi glede njene identitete in pristnosti dokumentov, ki bi jih predložila. Zato je Sodišče EU ugotovilo, da zavrnitev spremembe poročnega lista državljana EU, ki je državljan druge države članice, v skladu s katero bi bili imeni tega državljana EU v tem poročnem listu zapisani z diakritičnimi znaki, ki so bili uporabljeni v listinah o osebnem stanju, ki jih je izdala njegova izvorna država članica, in v obliki, ki je

v skladu s pravili zapisovanja uradnega nacionalnega jezika slednje države, ne pomeni omejitve svoboščin, ki so priznane vsakemu državljanu EU.

V sklopu tematike o priimkih velja omeniti tudi, da je 22. decembra 2010 Sodišče EU odločilo v zanimivi zadevi Ilonke Sayn-Wittgenstein.<sup>21</sup> Avstrijski zakon o odpravi plemstva iz leta 1919 določa, da se odpravijo plemstvo, njegovi častni privilegiji in nazivi ter rangi, pridobljeni zgolj zaradi odličnosti njihovega nosilca, ki niso povezani z usposobljenostjo, in s tem povezani častni privilegiji avstrijskih državljanov. Gospa Ilonka Sayn-Wittgenstein je bila rojena leta 1944 na Dunaju (Avstrija) in je avstrijska državljanica. Leta 1991 je nemški državljan Lothar Fürst von Sayn Wittgenstein Ilonko Sayn-Wittgenstein posvojil, pri čemer posvojitve ni vplivala na njeno državljanstvo. Ilonka Sayn-Wittgenstein je ob posvojitvi živela v Nemčiji. Ime Ilonka Fürstin von Sayn-Wittgenstein uporablja zlasti pri prodaji gradov in dvorcev. Leta 2003 je avstrijsko ustavno sodišče presodilo, da zakon o odpravi plemstva, ki ima ustavno veljavo in na tem področju uveljavlja načelo enakosti, onemogoča, da bi avstrijski državljan pridobil priimek, sestavljen iz nekdanjega plemiškega naziva, če ga posvoji nemški državljan, ki lahko ta plemiški naziv zakonito uporablja kot sestavni del svojega priimka. Posledično njen vpis v rojstno matično knjigo po posvojitvi ni bil pravilen, tako da je bil po novem njen priimek le *Sayn-Wittgenstein*. Sodišče EU je odločilo, da pravo EU (zlasti 21. člen PDEU) ne nasprotuje temu, da organi države članice priimka državljanca te države, kot je bil določen v drugi državi članici, v kateri ta državljan prebiva, ko ga je kot odraslo osebo posvojil državljan druge države članice, ne priznajo v vseh elementih, če ta priimek vsebuje plemiški naziv, ki v prvi državi članici ustavno ni dopusten, če so ukrepi, ki so jih glede tega sprejeli ti organi upravičeni z razlogi javnega reda, torej če so nujni za varstvo interesov, ki jih želijo zagotoviti, in sorazmerni z legitimno zastavljenimi cilji.

## 7 Vpliv skupne valute na jezikovno raznolikost držav članic

Do konflikta med interesom EU po čim večji uniformiranosti pravnih pravil in jezikovno raznolikostjo je prišlo tudi pri uvajanju evra kot de facto simbola EU.

Lizbonski pogodbi je bila leta 2009 priložena izjava petnajstih držav članic, vključno s Slovenijo, o priznanju simbolov EU, med katerimi je tudi evro. Gre za pomembno zavezo, upoštevajoč, da evro predstavlja močan identifikacijski simbol EU, ter da večina evropskih državljanov EU povezuje prav z evrom. Poleg tega je evro v okviru ciljev EU v Lizbonski pogodbi izrecno naveden kot uradna valuta – četrti odstavek 3. člena PEU namreč določa, da »Unija vzpostavi ekonomsko in monetarno unijo, katere valuta je euro.«

Stališče finančnih ministrov iz leta 2004 iz Scheveninga je bilo, da se v finančnem prometu ne uporablja zapis valute, ki upošteva nacionalne jezikovne posebnosti (npr. v slovenščini »evro«), ampak enoten zapis »euro«. Čeprav je tudi v državah, ki uporabljajo latinico, dovoljen zapis v skladu z nacionalnimi jezikovnimi posebnostmi, če ne gre za uporabo v finančnem prometu, stališče finančnih ministrov v več državah članicah, vključno s Slovenijo, sprožilo negativne odzive javnosti.

<sup>21</sup> Zadeva C-208/09, ECLI EU C 2010: 806. Več o tem v Besselink 2012: 671.

Vendar pa je Evropski svet oktobra 2007 odobril uradni zapis evra v cirilici. Bolgarija, ki je trenutno edina država članica, ki uporablja cirilico, evro zapisuje kot »ebpo«, kar ustreza zapisu »evro« v latinici. Po napornih pogajanjih je Evropski svet pristal na bolgarsko zahtevo, čeprav to pomeni odstop od prej omenjenega stališča finančnih ministrov. Podobna izjema kot za Bolgarijo velja tudi za Grčijo in Ciper, kjer je dovoljen zapis »ευρώ«. Pri tem je Evropska centralna banka v svojem stališču za Medvladno konferenco, ki je vodila do podpisa Lizbonske pogodbe, izrecno nasprotovala tovrstnim izjemam, zlasti upoštevajoč, da je po Lizbonski pogodbi evro omenjen v primarnem pravu EU, tako da je zahtevala, da se v cirilici evro zapisuje kot »εγρο«, v grški abecedi pa kot »ευρώ«.

## 8 Sklep: o ravnoteženju nacionalne identitete in nadsacionalnih ciljev

Iz prikazanega izhaja, da so raznoliki jeziki znatna ovira za delovanje enotnega trga. Pogosto se trdi, da jezikovna raznolikost ne le draži delovanje evropskega pravnega reda (zaradi potrebe po tolmačenju in prevajanju množice dogodkov in dokumentov institucij EU), ampak predstavlja dodatne stroške podjetjem, ki poslujejo v več kot eni državi članici EU. To jih postavlja v ekonomsko slabši položaj v primerjavi z denimo njihovo konkurenco iz ZDA. Kljub navedenemu poskuša EU v jezikovni raznolikosti najti prednosti. Kot je poudaril generalni pravobranilec Maduro v zadevi *Michaniki*,<sup>22</sup> je spoštovanje ustavne identitete držav članic za EU dolžnost. Ta dolžnost obstaja že od začetka. Vsebuje jo že bistvo evropskega projekta, uvedenega na začetku 50-ih let, ki je v napredovanju po poti povezovanja ob ohranjanju političnega obstoja držav. Dokaz za to je dejstvo, da je bila prvič izrecno naznanjena ob reviziji pogodb, ki je predvidevala napredek v smeri povezovanja, zaradi katerega je bilo treba po mnenju ustanoviteljev ustave nujno spomniti na to dolžnost. V členu F(1) Maastrichtske pogodbe, ki je postal člen 6(3) Pogodbe o Uniji, je določeno: »Unija spoštuje nacionalno identiteto držav članic«. Navedena nacionalna identiteta jasno vključuje ustavno identiteto države članice (prim. Rodin 2012: 11).

V sodni praksi je iz obveznosti spoštovanja nacionalne identitete držav članic že sledilo nekaj zaključkov. Država članica lahko v nekaterih primerih pod nadzorom Sodišča EU zahteva zaščito svoje nacionalne identitete, in sicer tako, da utemelji odstopanje od uporabe temeljnih svoboščin gibanja. Svojo nacionalno identiteto lahko navede kot zakonit in avtonomen razlog za odstopanje. Sodišče je namreč priznalo, da je zaščita nacionalne identitete »zakonit cilj, ki ga pravni red Skupnosti spoštuje«.<sup>23</sup> Kljub temu pa so praktične posledice tega spoštovanja pogosto bolj klavrne, upoštevajoč, da Sodišče EU v takšnih zadevah pogosto presodi, da so omejitve nesorazmerne, saj bi bilo naveden interes mogoče učinkovito zaščititi na druge načine. Zaščita nacionalne ustavne identitete lahko državi članici omogoči, da v določenih mejah razvije svoj pomen zakonitega interesa, na podlagi katerega utemelji oviro za temeljno svoboščino gibanja. Tako je Sodišče državi članici, ki se je sklicevala na zaščito načela človekovega dostojanstva, ki ga zagotavlja njena

<sup>22</sup> Zadeva C-213/07, ECLI EU C 2008: 731.

<sup>23</sup> Glej sodbo v zadevi Komisija proti Luksemburgu, C-473/93, ECLI EU C 1996: 263.

nacionalna zakonodaja, da bi utemeljila omejitev svobode opravljanja storitev, odgovorilo, da človekovo dostojanstvo kot splošno pravno načelo ščiti pravni red Skupnosti. Vendar je državi članici priznala veliko svobodo pri določitvi njegove vsebine in obsega glede na predstavo, ki jo je imela o zaščiti te temeljne pravice, ki jo mora zagotoviti na svojem ozemlju ob upoštevanju nacionalnih posebnosti.<sup>24</sup>

Potrebno je torej ravnoteženje različnih interesov. Interesi držav članic, kot je denimo zaščita jezika in kulture, zmeraj ne prevladajo pred interesi EU. Tako kot pravo EU upošteva ustavno identiteto držav članic, se mora tudi nacionalno ustavno pravo prilagoditi zahtevam pravnega reda EU. Pri tem pa se postavlja vprašanje, ali se nacionalna tradicija, jezik in kultura po obsegu demokratične legitimnosti sploh lahko kosajo z ekonomsko liberalizacijo in poenotenjem pravil, upoštevajoč dejstvo, da sta tradicija in kultura vezani na narode Evrope in sta kot takšni v posameznih oblikah manjšinske narave, medtem ko ima liberalizacija nadnacionalne razsežnosti. Menim, da je tako, ker imajo vse države članice svojo tradicijo in kulturo in ker njihovi državljani svojo identiteto vežejo nanju. Tako države članice kot njihovi državljani imajo interes po vzpostavitvi ustreznega ravnotežja med ekonomsko liberalizacijo na eni strani ter nacionalno tradicijo in kulturo na drugi strani, saj obe prispevata k ustrezni ravni ter kvaliteti življenja. *Z ustreznim ravnotežjem* ne mislim niti situacije, kjer bi nacionalna kultura zmeraj pretehtala interese svobodnega trga, niti obratne situacije, ampak različne oblike vmesnih rešitev, ki se izoblikujejo v praksi, vendar ne zgolj kot posledica odločitve ene institucije, ampak z diskusijo med institucijami in subjekti, ki zastopajo različne interese. Varstvo kulture je danes nepomemben politični koncept. Kljub temu pa nasprotuje vseobsežni harmonizaciji, ne le na ravni EU, ampak tudi na ravni držav članic.

## LITERATURA

- Catherine BARNARD, 2014: *The Substantive Law of the EU, Four Freedoms*. Oxford: Oxford University Press.
- Leonard F. M. BESSELINK, 2012: Case Ilonka-Wittgenstein. *Comment, Common Market Law Review* 49.
- Paolo CECCHINI, 1988: *The European Challenge 1992: The Benefits of a Single Market*. Aldershot: Wildwood House.
- Paul CRAIG, Gráinne DE BURCA, 2003: *EU Law*. London: Oxford University Press. 626–634, 825–840.
- Gareth DAVIES, 2003: *Nationality discrimination in the European Internal Market*. The Hague, London, New York: Kluwer International.
- Vít DOVALIL, 2015: Language Management Theory as a Basis for the Dynamic Concept of EU Language Law. *Current Issues in Language Planning* 16.
- David J. GERBER, 1994: Constitutionalizing The Economy: German Neo-Liberalism, Competition Law and the »New« Europe. *American Journal of Comparative Law* 42.
- Laurence W. GORMLEY, 1997: The Internal Market: Achievement or Delusion? *Legal Aspect of Integration in the European Union*. Ur. N. Emiliou in D. O’Keefe. Kluwer Law International.

<sup>24</sup> Glej sodbo v zadevi Omega, C-36/02, ECLI EU C 2004: 614.

Janja HOJNIK, 2006: Priznavanje pogojev za opravljanje dejavnosti/storitev izvajalcev iz držav EU. *Gospodarski subjekti na trgu – posodobitev gospodarskega prava: (pravo družb, gospodarske pogodbe, trgovanje v EU, davčna reforma, delovno pravo, javni sektor)*. Ur. F. Ramšak idr. Maribor: Pravna fakulteta, Inštitut za gospodarsko pravo.

—, 2010: *Prost pretok blaga v EU*. Ljubljana: GV Založba.

Janja HOJNIK, Rajko KNEZ, 2006: *Svoboščine notranjega trga*. Ljubljana: GV Založba.

Siniša RODIN, 2012: National Identity and Market Freedoms after the Treaty of Lisbon. *Croatian Yearbook of European Law and Policy* 7.

Elies STEYGER, 1997: *National Traditions and European Community Law: Margarine and Marriage*. Dartmouth Pub Co.

Gabriel N. TOGGENBURG, 2004: *Unification via Diversification – what does it mean to be »united in diversity«?* Dostopno 23. 6. 2018 na <http://www.eumap.org/journal/features/2004/bigday/diversity>.

Stephen WEATHERILL, 2017: *The Internal Market as a Legal Concept*. Oxford: Oxford University Press.

## **Pravni viri**

### **Zakonodaja**

Pogodba o Evropski uniji, UL C 202 (2016).

Pogodba o delovanju Evropske unije, UL C 202 (2016).

Listina Evropske unije o temeljnih pravicah, UL C 202 (2016).

Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, Ur. l. RS (13. 6. 1994) MP, št. 7–41/1994 (RS 33/1994).

Direktiva o storitvah na notranjem trgu 2006/123/ES, UL ES L 376, 27. 12. 2006, 36–68.

Direktiva 79/112 o približanju zakonodaje držav članic glede označevanja, predstavitve in oglaševanja sestavin hrane za prodajo potrošnikom, UL EGS L 33, 8. 2. 1979, 1–14.

Uredba 1612/68 o prostem gibanju delavcev v Skupnosti, UL EGS L 257, 19. 10. 1968, 2–12.

### **Sodna praksa**

Zadeva Bosman, C-415/93, ECLI EU C 1995: 463.

Zadeva Cassis de Dijon, 120/78, ECLI EU C 1979: 42.

Zadeva Fietje, 27/80, ECLI EU C 1980: 293.

Zadeva Garcia Avello, C-148/02, ECLI EU C 2003: 539.

Zadeva Gebhard, C-55/94, ECLI EU C 1995: 411.

Zadeva Groener, C-379/87, ECLI EU C 1989: 599.

Zadeva Grunkin in Paul, C-353/06, ECLI EU C 2008: 559.

Zadeva Grzelczyk, C-184/99, ECLI EU C 2001: 458.

Zadeva Ilonka Sayn-Wittgenstein, C-208/09, ECLI EU C 2010: 806.

Zadeva 7/68, Komisija proti Italiji, ECLI EU C 1968: 51.

Zadeva Komisija proti Luksemburgu, C-473/93, ECLI EU C 1996: 263.

Zadeva Komisija proti Nizozemski, C-273/94, ECLI EU C 1996: 31.

Zadeva Konstantinidis, C-168/91, ECLI EU C 1993: 115.

Zadeva Lawrie-Blum, 66/85, ECLI EU C 1986: 284.

Zadeva Michaniki, C-213/07, ECLI EU C 2008: 731.

- Zadeva Omega, C-36/02, ECLI EU C 2004: 614.  
Zadeva Piagème proti Peeters, C-369/89, ECLI EU C 1991: 256.  
Zadeva Runevič-Vardyn, C-391/09, ECLI EU C 2016: 630.  
Zadeva Skatteverket v A, C-101/05, ECLI EU C 2007: 804.  
Zadeva Smanor, 298/87, ECLI EU C 1988: 415.  
Zadeva Zoni, 90/86, ECLI EU C 1988: 403.

## NATIONAL LANGUAGES IN THE EU: BETWEEN THE LEGALLY PROTECTED VALUE AND AN OBSTACLE TO THE FUNCTIONING OF THE SINGLE MARKET

Although multilingualism is often claimed to be the main symbol of the EU diversity, it is frequently considered an obstacle rather than an incentive for political and economic integration in the EU. The EU internal market presents the economic, social and political core of the European integration. From an economic point of view, for the success of the EU economy, it is essential that the production factors from the perspective of the market are freely accessible. The Treaty establishing the European Economic Community in 1957 has provided for the establishment of a common market as an area in which the goods, workers, services and capital move freely. The EU's objective is for markets of 28 (or soon to be 27) Member States to function as a market of one country. As the EU Court of Justice has pointed out on several occasions, the EU "with creating a common market and progressively approximating the economic policies of the Member States pursues to combine the single market with the national characteristics of the domestic market."

Such a market assumes uniform rules for everyone. However, the positive and negative sides of a certain rule for the inhabitants of certain regions are changing from area to area; consequently, the optimum content of the rules is also changing. Toggenburg metaphorically expressed this fact by emphasizing that the diversity is a "wild and Chameleon animal with thousands of heads, which are difficult to keep in a cage of one legal principle." The unification of the rules is not only practically difficult, but it is also undesirable from the perspective of democratic legitimacy that is in democratic societies required from legal norms, because the cultural diversity of the Member States and the sense of national belonging prevent the EU to legitimately adopt completely unified rules for the diverse problems of the Member States. Central values of the minority character, in which the EU Court interfered with its orientation to the alleged majority on the market and thus most obviously referred to criticism of the lack of democratic legitimacy are the national tradition and culture. In fact, market rules directly reflect national traditions – i.e. the way people live. This applies both to the national rules with regard to food, requiring or prohibiting the use of certain ingredients or additives; the same goes for the rules in the field of family and labour law, which stipulate how families live, and for commercial rules relating to the working time of stores or rules which prohibit the sale of certain products (e.g., alcoholic beverages, items with sexually explicit content, etc.). Since the Treaty of Rome, which established the EEC in 1957, was of economic nature, it was not expected to have significant effects on the culture in a broad sense, which determines the specific nature of the individual Member States and the daily life of the inhabitants of these countries. However, the provisions of this Treaty, as interpreted by the Court of Justice of the EU gained a wide significance to the point that they began to interfere in many aspects of people's lives and of the Member States, not only in national economic legislation. This way, the EU Court often interfered in national rules, which are a source of national pride, and repeatedly raised indignation of the population concerned and the fear of erosion of their traditional specialties.